

Traumekartlegging

Livstruende

Overveldende

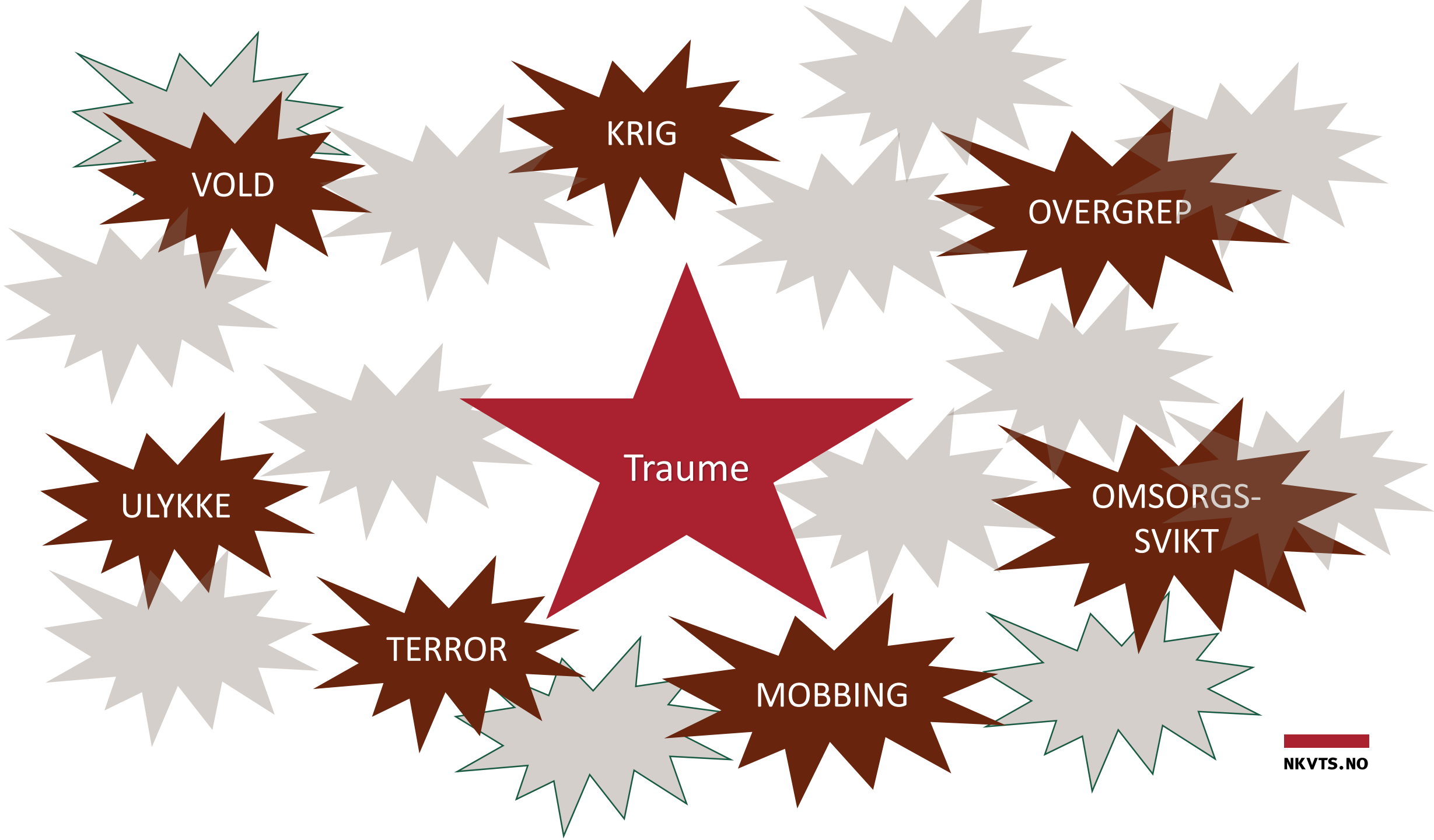
Sjokkerende

Traume

Krenkende

Ekstremt

Skade / Sår

VOLD

KRIG

OVERGREP

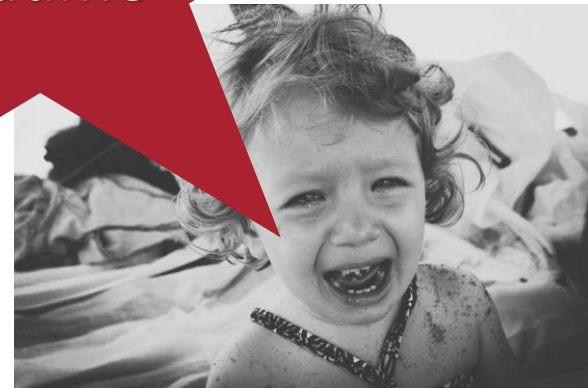
Traume

ULYKKE

OMSORGS-SVIKT

TERROR

MOBBING

Traume

Traume

Traume

Traume

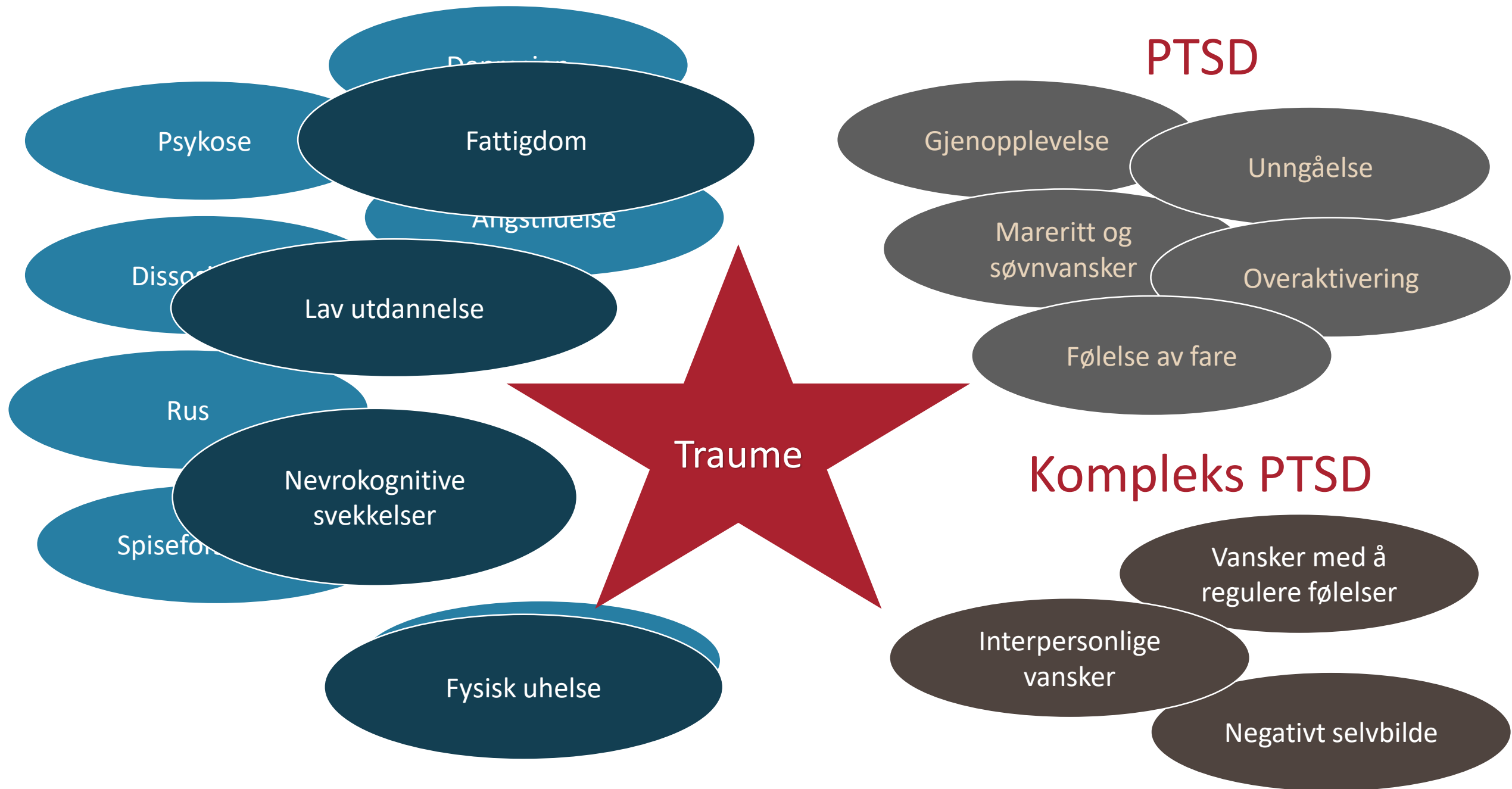
Traume

Forekomst av traumer og PTSD

Livstidsprevalens:
1,4% for menn
4,3% for kvinner

PTSD vedvarer i snitt
11 år lenger for
menn enn for
kvinner

Voldtekt og seksuelle overgrep størst risiko for PTSD (50%)

Kartlegging av traumer og diagnostisering av PTSD

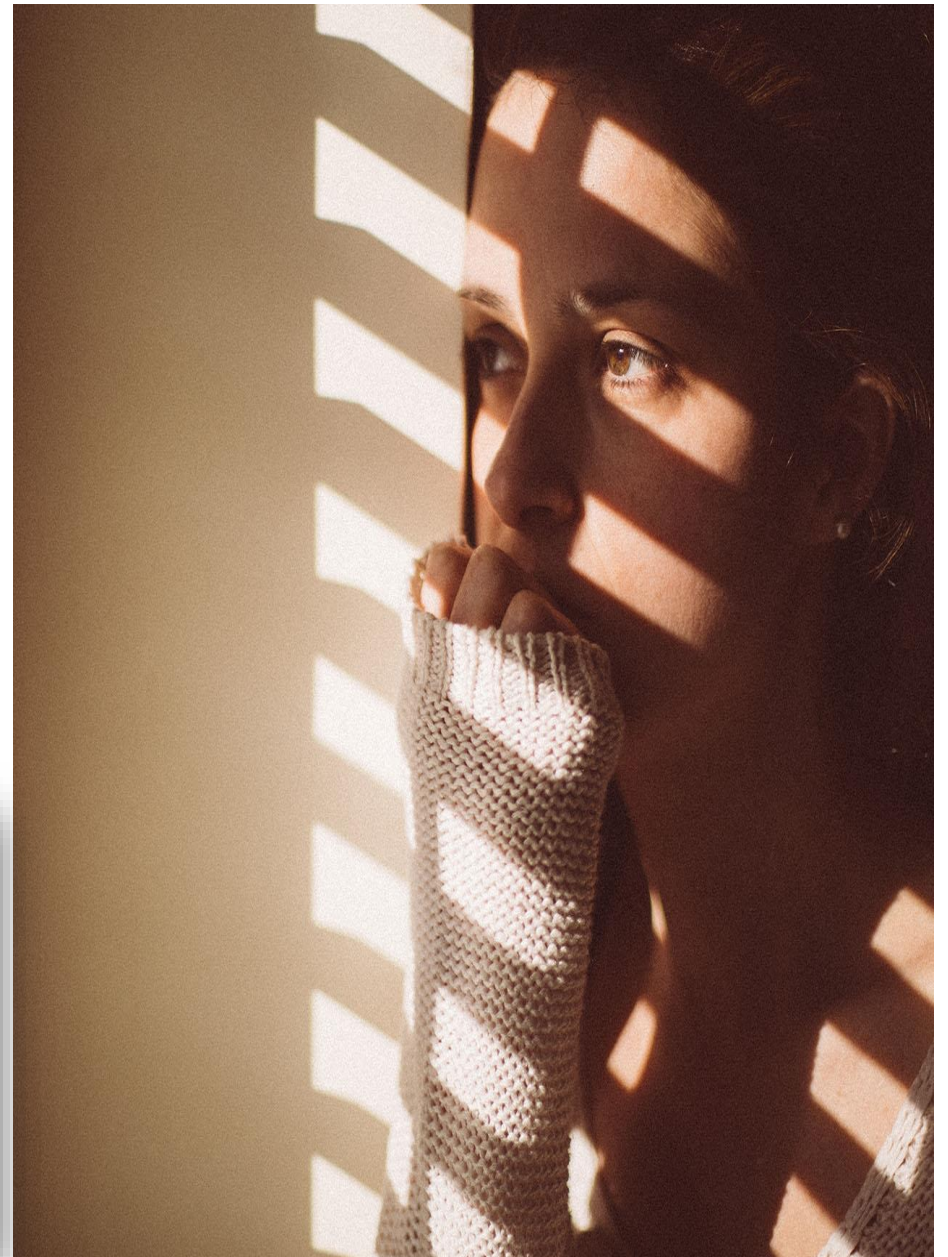
Kartlegging og diagnostisering av PTSD

Fordi traumer er så prevalent, bør traumeopplevelser og symptomer på PTSD kartlegges tidlig for ALLE pasienter i basisutredningen.

Pakkeforløp for psykiske helse og rus. Psykisk helse – voksne:

Vold, overgrep og andre traumatiske erfaringer

- tidligere og nåværende belastende livshendelser som migrasjonserfaring, mobbing, vold, overgrep eller andre traumeerfaringer og om hendelsene kan ha sammenheng med pasientens helsetilstand (se [Kartleggingsverktøy \(nkvt.no\)](#))
- [risikofaktorer for utøvelse av vold](#). Der det er behov for vurdering av voldsrisiko, må behandler sikre at dette gjøres av kvalifisert helsepersonell
- ved mistanke om voldsutsatthet eller ved avdekking av pågående vold, se [Veileder for helse- og omsorgstjenestens arbeid med vold i nære relasjoner \(nkvt.no\)](#).

Kartlegging og diagnostisering av PTSD

- Klinisk vurdering som skal foretas av kvalifisert personell og kvalitetssikres av spesialist
- Utredningsverktøy kan ikke brukes alene, det skal alltid suppleres med klinisk vurdering
- Ikke fullstendig overlapp mellom diagnosesystemene
- Kartlegging av traumatiske erfaringer er nyttig og viktig uansett
- MEN; det må følges opp!

Kartleggingsverktøy

Alle verktøy finner dere her: <https://www.nkvts.no/kartleggingsverktoy/#voksne>

Traume- og PTSD Screening (TRAPS)

- Side 1: traumatiserende erfaringer
- 15 spørsmål
- Viktig: respondentene markerer den hendelsen som plager dem mest i dag

TRAUME OG PTSD SCREENING (TRAPS)

Spørsmålene under refererer til hendelser som kan ha inntruffet når som helst i livet ditt, inkludert tidlig barndom. Vennligst marker med et kryss om noe av dette har skjedd med deg. Dersom du ikke ønsker å svare på et spørsmål kan du la det stå ubesvart.

		Ja	Nei
1.	Har du noen gang hatt en livstruende sykdom?	☐	☐
2.	Har du noen gang vært med i en livstruende ulykke?	☐	☐
3.	Har du noen gang vært direkte berørt av en naturkatastrofe?	☐	☐
4.	Har du noen gang blitt utsatt for ran eller overfall med bruk av fysisk makt eller våpen?	☐	☐
5.	Har noen i din aller nærmeste familie, samboer/kjæreste eller svært nær venn dødd i ulykke, drap eller selvmord?	☐	☐
6.	Har du noen gang opplevd at noen (foreldre, annet familie-medlem, partner, bekjent eller andre) ved bruk av fysisk makt eller trusler har tvunget deg til å ha samleie eller oral sex eller anal sex mot din vilje? (Enten ved å fysisk tvinge deg, true deg, eller ved å utnytte en situasjon der du ikke kunne forsvare deg, for eksempel at du sov eller var bevisstløs/beruset.)	☐	☐
7.	Annet enn de hendelsene du allerede har krysset av for: Har du noen gang opplevd at noen har berørt kjønnsorganene dine mot din vilje, eller fått deg til å berøre sitt kjønnsorgan mot din vilje?	☐	☐
8.	Da du var barn: Opplevde du at en av foreldrene dine, en omsorgsperson eller noen annen voksen noen gang sparket deg, slo deg, eller på annen måte angrep eller skadet deg?	☐	☐
9.	Som voksen: Har du noen gang blitt sparket, slått, banket opp eller på annen måte blitt fysisk skadet av en partner, en kjæreste, et familie-medlem, en bekjent eller en annen?	☐	☐
10.	Har en av foreldrene dine, en kjæreste/partner eller familiemedlem gjentatte ganger latterliggjort deg, ydmyket deg eller fortalt deg at du ikke er noen ting verdt?	☐	☐
11.	Har noen utenfor familien, som medelever eller kollegaer, gjentatte ganger latterliggjort deg, ydmyket deg eller fortalt deg at du ikke er noen ting verdt?	☐	☐
12.	Annet enn de hendelsene du allerede har krysset av for: Har du noen gang opplevd at noen har true deg med et våpen (som for eksempel en kniv eller en pistol)?	☐	☐
13.	Har du noen gang vært vitne til at en annen person ble drept, alvorlig skadet, mishandlet eller utsatt for et seksuelt overgrep?	☐	☐
14.	Har du noen gang opplevd noen annen situasjon der du ble alvorlig skadet eller livet ditt var i fare (for eksempel militær strid, opphold i krigszone eller et terrorangrep)?	☐	☐
15.	Annet enn de hendelsene du allerede har krysset av for: Har du noen gang opplevd noen annen situasjon som var veldig skremmende eller fryktelig, eller der du følte deg svært hjelpeløs Vennligst beskriv:	☐	☐
→	Dersom du har svart «ja» på flere enn ett spørsmål, vennligst indiker med en stjerne (*) den hendelsen som plager deg mest i dag.		

Stressful Life Events Screening Questionnaire – Revised (SLESQ). Goodman, Corcoran, Turner, Yuan, & Green, 1998

Norsk oversettelse ved Thoresen & Øverlien (2013). Nasjonalt Kunnskapssenter om Vold og Traumatisk Stress (NKVTS)

SNU ARKET!

Traume- og PTSD Screening (TRAPS)

- Side 2: PTSD-symptomer relatert til den verste hendelsen
- 20 spørsmål
- Skåres fra 0 (slett ikke) til 4 (svært mye)
- Skårene kan summeres, men viktigst for å diagnostisere PTSD er at kriteriene for å sette diagnosen er til stede

NKVTS.NO

<https://www.nkvts.no/content/uploads/2018/03/TRAUME-OG-PTSD-SCREENING-TRAPS.pdf>

Nå ber vi deg, med den verste hendelsen i tankene, å lese hvert av problemene under og deretter krysse av for hvor mye du har vært plaget i løpet av den siste måneden.

Hvor mye har du den siste måneden vært plaget av følgende:	Slett ikke	Ganske lite	Moderat	Ganske mye	Svært mye
1. Gjentatte, forstyrrende og uønskede minner om den belastende opplevelsen?	0	1	2	3	4
2. Gjentatte og forstyrrende drømmer om den belastende opplevelsen?	0	1	2	3	4
3. At du plutselig føler eller handler som om den belastende hendelsen faktisk skjedde igjen (som om du faktisk var tilbake og gjenopplevde den)?	0	1	2	3	4
4. Føler deg veldig opprørt når noe minner deg om den belastende opplevelsen.	0	1	2	3	4
5. Sterke fysiske reaksjoner når noe minner deg om den belastende opplevelsen (f.eks. hjertebank, åndenød, svetting)?	0	1	2	3	4
6. Unngår minner, tanker eller følelser forbundet med den belastende opplevelsen?	0	1	2	3	4
7. Unngår forhold som minner om den belastende opplevelsen (f.eks. personer, steder, samtaler, aktiviteter, objekter eller situasjoner)?	0	1	2	3	4
8. Problemer med å huske viktige deler av den belastende opplevelsen?	0	1	2	3	4
9. Sterke negative oppfatninger om deg selv, andre mennesker eller verden (f.eks. tanker som: Jeg er et dårlig menneske, det er noe alvorlig galt med meg, ingen er til å stole på, verden er gjennomgående farlig)?	0	1	2	3	4
10. Klandrer deg selv eller noen andre for hendelsen eller det som skjedde etter hendelsen?	0	1	2	3	4
11. Sterke negative følelser som frykt, skrekk, sinne, skyld eller skam?	0	1	2	3	4
12. Tap av interesse for aktiviteter som du pleide å like?	0	1	2	3	4
13. Føler deg fjern eller avskåret fra andre mennesker?	0	1	2	3	4
14. Problemer med å ha positive følelser (f.eks. ute av stand til å føle glede eller ha varme følelser for mennesker som står deg nær)?	0	1	2	3	4
15. Irritabel oppførsel, sinneutbrudd eller aggressivitet?	0	1	2	3	4
16. Tar for mange sjanser eller gjør ting som kan skade deg?	0	1	2	3	4
17. Er overdrevent oppmerksom, skjerpet eller på vakt?	0	1	2	3	4
18. Følelsen av å være skvetten eller lettskremt?	0	1	2	3	4
19. Vanskeligheter med å konsentrere deg?	0	1	2	3	4
20. Vanskeligheter med å falle i søvn eller sove uavbrutt?	0	1	2	3	4
Totalskåre:					

The PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5). Weathers, F.W., Litz, B.T., Keane, T.M., Palmieri, P.A., Marx, B.P., & Schnurr, P.P. (2013). Norsk oversettelse ved Trond Heir (2014) - Nasjonalt Kunnskapsenter om Vold og Traumatisk Stress (NKVTS)

Skåring og vurdering av «TRAUME- OG PTSD-SCREENING (TRAPS)»

Side 1: Stressful Life Events Screening Questionnaire – Revised (SLESQ)

- Har pasienten opplevd en eller flere hendelser av usedvanlig truende eller katastrofal art, som mest sannsynlig ville fremkalt sterkt ubehag hos de fleste? Dette vil som regel være hendelser som innebar død eller fare for liv, alvorlig skade eller seksuell vold. Det kan være noe pasienten opplevde selv, var vitne til, eller som hendte nært familiemedlem eller en nær venn. JA NEI

Dersom svaret er «JA» skåres side 2.

Side 2: The PTSD Checklist for DSM-5 (PCL-5).

- Har pasienten hatt hendelsen(e) over i tankene ved skåring av PCL-5? JA NEI
- Gjenopplevelser: Er minimum ett av spørsmålene 1-5 skåret 2 eller høyere? JA NEI
- Unngåelse: Er minimum ett av spørsmålene 6-7 skåret 2 eller høyere? JA NEI
- Negative endringer i kognisjon/humør: Er minimum to av spørsmålene 8-14 skåret 2 eller høyere? JA NEI
- Overaktivering: Er minimum to av spørsmålene 15-20 skåret 2 eller høyere? JA NEI
- Er det usannsynlig at plagene kan la seg forklare av somatisk sykdom eller annen psykisk lidelse enn PTSD? JA NEI
- Forårsaker plagene signifikant ubehag og/eller funksjonsfall for pasienten? JA NEI
- Har plagene vart lengere enn 1 måned? JA NEI

Dersom alle spørsmålene over er besvart «JA» er det sannsynlig at pasienten kvalifiserer for diagnosen posttraumatisk stresslidelse (PTSD).

PCL totalskåre (summer alle spørsmål):

Totalskåre over 33 indikerer PTSD.

Bruk av TRAPS for å diagnostisere PTSD

International Trauma Questionnaire (ITQ)

- Kartlegging av Kompleks PTSD (KPTSD)
- <https://www.helsebiblioteket.no/psykisk-helse/skaringsverktoy/itq?lenkedetaljer=vis>

Cloitre, M, Shevlin, M, Brewin, CR, Bisson, JI, Roberts, NP, Maercker, A, Karatzias, T, Hyland, P. The International Trauma Questionnaire: development of a self-report measure of ICD-11 PTSD and complex PTSD.

International Trauma Questionnaire

Instruksjoner: Vennligst oppgi hendelsen som gir deg mest plager og besvar spørsmålene med tanke på denne hendelsen.

Kort beskrivelse av hendelsen _____

Når skjedde hendelsen? (marker et av alternativene)

- mindre enn 6 måneder siden
- 6 til 12 måneder siden
- 1 til 5 år siden
- 5 til 10 år siden
- 10 til 20 år siden
- mer enn 20 år siden

Under finner du en liste over problemer som mennesker som har vært igjennom belastende eller traumatiske hendelser noen ganger opplever. Vennligst les hvert spørsmål nøye, og sett ring rundt et av tallene til høyre for å angi hvor mye du har vært plaget av det problemet den siste måneden.

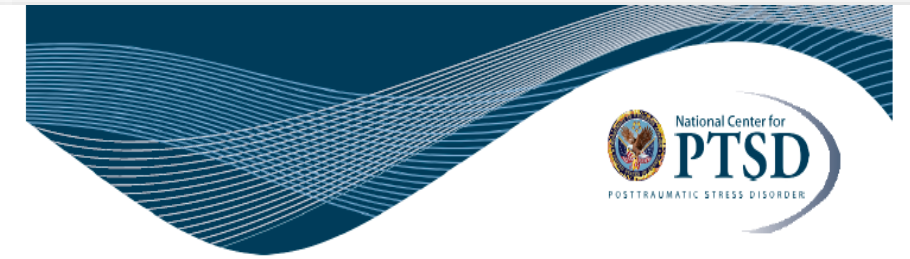
	<i>Ingenting</i>	<i>Noe</i>	<i>Moderat</i>	<i>Mye</i>	<i>Ekstremt</i>
P1. Urovekkende drømmer der deler av hendelsen avspilles igjen og igjen, eller som er klart relatert til hendelsen?	0	1	2	3	4
P2. Sterke bilder eller minner som noen ganger kommer inn i bevisstheten din, og der du føler at det som hendte skjer igjen her-og-nå?	0	1	2	3	4
P3. Unngår indre påminnelser om den belastende hendelsen (for eksempel tanker, følelser eller kroppslige fornemmelser)?	0	1	2	3	4
P4. Unngår ytre påminnelser om den belastende hendelsen (for eksempel personer, steder, samtaletema, gjenstander, aktiviteter eller situasjoner)?	0	1	2	3	4
P5. Er årvåken, på utkikk eller på vakt?	0	1	2	3	4
P6. Føler deg skvetten eller lettskremt?	0	1	2	3	4

I løpet av den siste måneden, har problemene over:

P7. Påvirket dine relasjoner eller ditt sosiale liv?	0	1	2	3	4
P8. Påvirket jobben din, eller din evne til å arbeide?	0	1	2	3	4
P9. Påvirket andre viktige områder av livet ditt, som foreldrerollen, skole, studier eller andre viktige aktiviteter?	0	1	2	3	4

Klinikeradministrert PTSD-skala for DSM-5 (KAPS-5)

- «Gullstandard»
- Tar 45-50 minutter
- Viktig å lese instruksjonene nøye
- Web-basert opplæringsprogram:
https://www.ptsd.va.gov/professional/continuing_ed/caps5_clinician_training.asp

KLINIKERADMINISTRERT PTSD-SKALA FOR *DSM-5* Versjon for vurdering av siste måned

Versjonsdato: 1. mai 2015

Referanse: Weathers, F. W., Blake, D. D., Schnurr, P. P., Kaloupek, D. G., Marx, B. P., & Keane, T. M. (2015). *The Clinician-Administered PTSD Scale for DSM-5 (CAPS-5) – Past Month* [måleverktøy]. Tilgjengelig på <http://www.ptsd.va.gov/>

Oversettelse ved:

Harald Bækkelund, Jone Aareskjold og Matilde Endsjø.
Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS)

Nettadresse: <http://www.ptsd.va.gov/professional/assessment/adult-int/caps.as>

Navn: _____

Intervjuer: _____

Studie: _____

ID-nummer: _____

Dato: _____

Differensialdiagnostikk

- Gjenopplevelser (flashbacks) med traumatisk innhold er viktigste differensialdiagnostiske symptom.
- Mange pasienter opplever påtrengende tanker/følelser/minner/drømmer (eks OCD, depresjon), men innholdet (traumerelatert) og grad av tidsforvirring skiller.
- Sterke gjenopplevelser kan ha hallusinatoriske kvaliteter (stemmer, bilder).
- Mange pasienter har symptomer på overaktivering, underaktivering og unngåelse (eks bipolar, ADHD). Klassisk ved PTSD er imidlertid opplevelsen av å være i fare.

Takk for meg!

Harald Bækkelund

E-post: Harald.baekkelund@nkvts.no

NASJONALT KUNNSKAPSSENTER
OM VOLD OG TRAUMATISK STRESS